

na bližnji veji, kot bi vedele, da je zakril na veke črni grob njihovo drago sestrico-žarico. Tisti jasni kos modrega neba so zakrili oblaki in solnce se je skrilo za njimi. Močnejše je potegnil veter, in listje se je usipalo z glasnim šumom na tla.

Dolgo se ni mogel ločiti Blaž od groba. Dva podleska je položil čezenj navzkriž in potem je odšel proti domu žalosten in skesan. —

Ko je prišla pomlad, je zacvetelo okrog groba sinice-žarice nebroj lepih rož. Lepa ograjica je bila narejena okrog groba, in nihče se ga ni upal dotakniti, ker je vedel vsakdo, da je tam pokopana sinica-žarica. Večkrat je sedel žalosten in zamišljen kraj groba Blaž. Prijetno so dehtele rože. Kroginkrog po gozdu so pa prepevale ptice in so se veselile pomladi. Sedel je kraj groba Blaž in je sanjal o sinici-žarici. Globoko v črni zemlji pa je spala sinica-žarica, kakor bi sanjala pokojno o solnčni tujini in srečnih dneh tam dolí...
Jož. Vandot.

Sin povodnega moža.

Kratkočasno je bilo poslušati našega deda. Vselej popoldne, ko so čuvali nas otroke v prijetni senci na vrtu, so radi pripovedovali, da je bil krajši čas. Potegnili so mehur iz žepa, nabasali pipo s tobakom in jo prižgali. Puhili so par dimov predse in začeli. Kratkočasno jih je bilo poslušati — in kakor bi mignil, je minulo popoldne. Pa so prišli mama s polja, in ded so nas pohvalili:

„Pridni so bili, Neža, pridni. Noben se ni genil... Lej, pipa mi gori lepo in v redu. Saj pravim — moja pipa“.

Naš ded so hvalili vedno svojo pipo. Nihče se jim ni mogel bolj prikupiti, kakor če je pohvalil njihovo pipo. To smo vedeli tudi otroci; in kadar smo hoteli slišati lepo povest, smo hvalili pipo... In tako je bilo tudi tisto popoldne. V senci naš vrtu smo sedeli. Gorko je bilo na zemlji, in muhe so bile nadležne. Na nebu nobenega oblaka in nobenega vetra v dolini... Ded so se bili nekam zamislili, in tudi Smrekarjev Anton se je zamislil. To je bil tisti blede deček, ki se je zatekel včasih k nam in je le redkokdaj izpregovoril besedo. Ded so molčali in vlekli iz pipe. Dolgčas nam je bilo. Pa se je oglasil Brumnov Ivan, ki je bil najbolj poreden izmed nas:

„Lepo vam gori, dedek. Kadi se kakor kopa, ki jo kuha Zep v Gobelah.“

Šmentrej, da — moja pipa“, so odgovorili ded, in tedaj se jim je razvezal jezik. Vzeli so pipo iz ust, otrkali pepel in jo nabasali z novim tobakom.

„Pa vam je dolgčas? Pa bi radi slišali katero?... No, no — dobi se pa še katera. Da, da...“

In ded so puhili oblak dima v zrak in pričeli.

„Saj veste, kje se izliva Piščenca v Savo? Gotovo ste bili že tam. Ne? No, prav — boste saj vedeli, kaj se je godilo včasih tam. Kajne, tolmun je tam, globok tolmun in nad tolmunom velika skala in kroginkrog jelševje? No, tam je dom povodnega moža. Pod vodo ima kristalen grad, katerega je lahko viditi v jasni mesečini. Sveti se tako krasno, da se zdi človeku, da so tam nasejani sami najlepši biseri. Rad bi vam opisal ta grad, pa ne morem, ker ga nisem videl še sam nikdar od znotraj. Ej, človek, ki se spusti v vodo, da si ogleda dom povodnega moža, ne pride nikdar več nazaj. Zgrabi ga vrtinec, ki ni nič drugega kakor roka povodnega moža, in ga pokoplje v globočini.

Kadar sveti mesec na nebu in šepečejo listi na gostih jelšah, se razdeli voda, in prikaže se povodni mož. Na tisti kamen sede in si podpira glavo z roko. Kdor je zadosti pogumen in se upa splaziti v jelševje, sliši lahko, kako toži in plaka povodni mož. Po dolgi bradi mu padajo solze, vije svoje velike roke in zdihuje, da bi se omečil kamen pod njim.

„O Muk, ti moj ljubi otrok, kam so te zapeljali ljudje?“ tako zdihuje in plaka. In drobne ribe se zaletavajo iz vode, kakor bi ga hotele tolažiti; in jelše šumé, kakor bi jokale z njim... Da, velika je bol, ki tare srce povodnega moža; velika je in grenka.

Pa je bil sedel nekega dne tam ob tistem tolmunu tuj, popoten človek in je gledal, kako se je zaganjala voda ob skalo. Pa kar naenkrat se je pomirila in se razdelila. Popotni človek je zagledal globoko doli kristalen grad povodnega moža. In iz tistega grada je stopil lep deček; imel je dolge črne lase, in njegov obraz je bil bled in bel kot prvi sneg. Krasno obleko je imel, ki se je svetila, kakor bi bila iz čistega zlata. Od grada je šel deček kvišku in se je prikazal kar naenkrat vrh vode. Sedel je na visoki kamen in strmel zamišljen v daljave.

Popotni človek se še ganil ni tam ob jelševju. Kakor zamaknjen je gledal na lepega dečka... „Gotovo je sin povodnega moža,“ je pomišljal. Kar naenkrat se ga pa polasti želja, da bi skočil in ugrabil lepega dečka. Potuhne se in v enem skoku je bil pri kamenu. Z desnico prime dečka krog pasa, z levico pa mu zatisne usta. Branil se je sin povodnega moža, a zaman. Popotni človek ga je držal trdno in je bežal z njim potem preko polja. Tuintam ga je videl kdo, kako je hitel po cesti z dečkom, ki je jokal neprestano. A umaknil se je vsakemu in je naposled izginil.

Tisti večer se je pooblačilo nebo. Švigali so bliski kot goreči biči, in grom je bučal, kot bi naznanjal sodnji dan. Vihar je vršél, da so se sklanjale smreke in bukve do tal. Tam pri vrtincu pa je tulil povodni mož in si pulil brado in lase. Rval je jelše in jih metal daleč čez prod. Videli so ga ljudje, kako je letal po produ in tepel vodo z visoko bukvijo. Pršila se je voda in se je raztekalá po vsem produ.

Ljudje so videli in čuli vse to. Pokleknili so doma pred božjo podobo in so molili. A niso se mogli pomiriti; zato je hitelo vse, staro in mlado, v cerkev. Groza je obhajala vse v tisti strašni noči, ko je gromelo in bučalo, kot bi se bil podiral svet. Vmes pa se je čulo bolešno tuljenje po-

vodnega moža, ki je iskal svojega sina Muka. Ulila se je prva ploha, in nanovo je završalo okrog cerkve. Slišali so, kako so se podirale hiše, in tuljenje povodnega moža je prihajalo bliže. V roki je nesel tisto visoko bukev in je podiral v svoji silni bolesti hiše. Vse je padalo na kup in se podiralo — in povodni mož je letal po cesti . . . V cerkvi se je oglasil jok, in tisoč rok se je dvigalo proti nebu in prosilo za rešitev. Povodni mož pa je razsajal že tik svetišča, a cerkve se ni upal dotekniti . . . Njegovo rjojenje je postajalo tiše, vedno tiše in naposled je utihnilo. Polegla se je nevihta; grom je umolknil in tudi vihar se je pomiril. Nebo se je zjasnilo, in jutro se je začelo svitati.

Naposled so se upali ljudje iz cerkve. Oj, zagledali so namesto lepe vasi same podrtine in razvaline — povodni mož je razrušil sleherno hišo. Še dolgo so se poznale njegove stopinje na cesti, še dolgo potem, ko so ljudje že nanovo dozidali svoja bivališča . . .

Povodni mož ni razsajal od takrat več. Samo v nočeh, ko se razliva nad svetom jasna mesečina in šumè jelše skrivnostno, sedi na visokem kamnu kraj vrtnca in plaka za svojim sinom. Po dolgi bradi mu padajo solze; vije svoje velike roke in zdihuje, da bi se omečil kamen pod njim. A Muk, njegov sin, se ne vrne. Odnese ga je popoten človek kdovekam, in niti duha niti sluha ni od obeh več . . . Veliko let je že minulo od takrat in popotni človek je gotovo že mrtev. A kaj se je zgodilo z Mukom, ne ve nihče; gotovo bi dobil oni, ki prinese povodnemu možu sina nazaj, veliko kraljestvo v dar in bi postal slaven kralj . . . Jaz sem že star, otroci, in ne bi mi koristilo kraljestvo. A vi ste mladi, in če vam je kaj do kraljevske krone, pojdite v širni svet in poiščite Muka, sina povodnega moža! Lepo vam bo, in boste živeli do smrti in samem zlatu in baržunu.“

Končali so ded in so spet prižgali ugaslo pipo. Mi smo bili mirni in zamišljeni vsi. Samo Smrekarjev Anton je vstal in ni rekel besede. Šel je naglo iz vrta in je stopal potem ob Pišenci. Glavo je imel globoko sklonjeno in je gotovo razmišljeval dedkovo povest. Pogledali smo za njim in smo se začudili. Tedaj smo šele spoznali nekaj na njem, kar je nas vznemirilo — imel je Anton dolge, črne lase, in je bil bled in bel kot prvi sneg. Žalosten je bil vedno in zamišljen, kot bi mu nekaj manjkalo in bi ne bil doma tu na zemlji . . . Gledali smo za njim, in tedaj se nas je polastila misel, da smo se je ustrašili.

„Muk, sin povodnega moža . . .“

Mislili smo vsi to, a nihče si ni upal tega izpregovoriti . . .

* * *

Kraj vasi stoji na samoti Smrekarjeva hiša. Ni velika, a če kdo stopi v njo, spozna takoj, da gospodarju ne manjka ničesar. Blagostanje na zunanje, a v srcih vendar skrbi in žalosti zadosti. Vse bi bilo še, samo da bi ne bilo tiste nesreče z Antonom.

Od rojstva je bil že tak — slaboten in bolehen. Bil je najmlajši izmed Smrekarjevih treh in najrevnejši. Pred letom se ga je prijala povrhu še bo-

lezen. Dolge mesece je ležal, slab in bolan. A ko je okreval, je spoznal Smrekar, in tudi drugi so spoznali, da je pustila bolezen žalostne sledove. Govoril ni Anton skoro nič; samotni je hodil okrog in vedno premišljeval. Včasih so se mu zasvetile čudno oči in izpregovoril je nenavadno, a takoj je umolknil in se je odpravil nazaj v samoto. Govorili so ljudje, da ni pri zdravi pameti in da se mu hoče blesti. In to je bila nesreča pri Smrekarju, in zaradi tega so bila srca polna žalosti in skrbi.

Anton ni videl pomilovalnih oči, ki so ga gledale, če je srečal koga. Izogibal se je svetu in je živel svoje življenje v samoti in je mislil svoje misli. Z nikomur ni hotel občevati; samo na naš vrt se je zatekel včasih, če so sedeli ded pod hruško in so pripovedovali lepo povest. A rekel ni Anton besede; tiho se je vsedel k nam in je spet tiho odšel. Imeli smo nekak strah pred njim in smilil se nam je, da smo tudi mi molčali. Le ded so ga včasih potrkali po ramenu in rekli:

„Ej, Anton, kaj pa s tabo, ti junače?“

Nasmehnil se je Anton v takih hipih malce in je odgovoril: „Nič“. Pa je vstal in odšel. Naravnost v samoto je šel in je govoril tam s sabo. Včasih je pa podprl z roko glavo in je strmel predse dolgo, dolgo — cele ure. Namršile so se mu tedaj obrvi, in čelo mu je bilo mračno... Nihče ni vedel, kaj premišljuje Anton. In če so ga doma prosili, naj jim vendar pove, jih je pogledal žalostno in je zajokal. Pa je šel spet v samoto in je spet mislil, mislil... Ej, siromak je človek, če ni zdrav na umu, in so mu misli mračne...

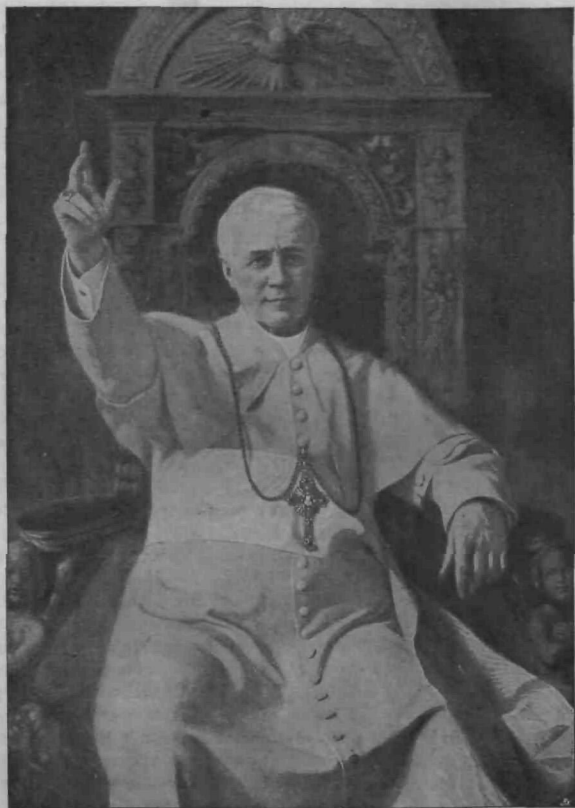
Tisti dan je šel torej Anton ob vodi in je mislil. Roke je prekrizal in je stopal počasi naprej. Šele tam gori ob jezercu se je ustavil in je gledal v mirno in čisto vodo. Sklonil se je naprej in videl je svoj obraz tam na dnu. Vrgel je klobuk na trato in je gledal v vodo, gledal... Videl je tam na dnu glavo: dolgi, črni lasje so jo obkrožali, in velike, zamišljene oči so gledale žalostno izpod visokega čela. Vdrta so bila lica in bleda in bela kot prvi sneg.

„To je Muk,“ je pomislil Anton. „Nastanil se je tu in ne zna k očetu... Pa bi ga ujel in ga ponesel na dom. Kraljestvo dobim in postanem kralj.“

In razprostrl je Anton roke in je pokleknil. A obraz v vodi se je premaknil in kraj njega so se pokazale roke — in takrat je spoznal Anton, da je videl samo svoj lastni obraz. Nasmehnil se je in vstal. Potem pa je sedel na trato in je strmel v jezerce, ki je mirovalo kraj njega.

„Ukradli so Muka, in oče žaluje zdaj za njim,“ je govoril. „Bog ve, kje tava zdaj siromak in hrepeni po domu... Zakaj so ljudje taki, da kra-dejo in ne privoščijo očetu veselja in sreče?“

Zmigal je Anton z glavo, in oči so se mu zasvetile sovražno... Grenko je, če oče plaka in ni sina od nikoder. V valovih se skriva in se srdi z vrtincem. Peni se voda, ko čuti njegov srd in njegovo žalost, zaganja se naprej in nazaj, in ni miru k njej, kakor tudi ne k ubogemu povodnemu možu... O, zakaj so ljudje tako hudobni in čemu ni zgrabil vrtinec tistega popotnega človeka, ki je uropal nedolžnega Muka!... A izginil je kdove-

Pij X.

kam tisti človek in je umrl. Muk pa se potika po svetu in še ne zaveda se, da je otrok povodnega moža. Bled in bel je njegov obraz kakor prvi sneg; oči so mu žalostne in lica upadla ...

ln spet je zmigal Anton z glavo in je strmel topo in brez misli v jezerce ... ln glej — preko jezera je priplaval vodomec in se je usedel na bližnji klanec. Pogledal je na dečka in se je priklonil. Zazdelo se je Antonu, da čuje tih glas, pa pogleda v vodomca.

„Ti si Muk! Zakaj ne greš k očetu v grad? ... Jaz se te bojim.“

Priklonil se je vodomec in je odletel v grmovje. Anton se je prestrašil in se je ozrl okrog. A bilo ni nikogar, ki bi bil izpregovoril tiste besede. Sam je bil na trati in pred njim modro jezerce ... Kdo pravi, da je on Muk, ko vendar natančno vé, da je doma pri Smrekarju? Da je on Muk, bi ne sedel mirno ob vodi, ampak bi bil že davno pri očetu ... Vznemiril se je Anton in je jel gledati po grmovju. Zapihal je mehak vetrec, in veje na smrekal in mecesnih so se stresle in so zašumele. Glavina jezercja se je vznemirila in lahni valčki so zapljuskali ob breg ... Prav natanko je slišal Anton pogovor tam spodaj. Strmele so mu oči v vodo in glava se mu je sklonila naprej.

„Muk je ... Odnese! ga je popoten človek. lšče očeta, pa ne ve, kje bi ga našel ...“

ln šepetalo je tam na jezercu; valčki so šepetali in tam v vejah smrek in mecesnov je šepetalo. Bilo je kakor veselo sporočilo, ki pride kar naenkrat in se ga razveseli vse, ki ga sliši.

„Muk je ... Lasje so mu dolgi in črni, in lica bela in bleđa kakor prvi sneg. Pa noče vedeti, da je Muk ... Ukradel ga je popoten človek — pa je pozabil, da je Muk.“

ln brbljalo je tam ob bregu natanko in razločno. Šepetal je veter med smrekami in mecesni, prav lepo in določno je slišal Anton vse to in se je stresel. Oči so se mu odprle široko, in roke so mu omahnile. Srce se mu je razširilo od nepoznanih čuvstev in vzdihnil je globoko. Zdelo se mu je, da so se zaganjale ribe iz vode; zasvetile so se zlate glavice in so spet izginile. ln vsakokrat, ko se je prikazala riba, se mu je zazdelo, da čuje tihi glas, ki mu šepetlje:

„Muk ... Muk ...“

Šumelo je na jezercu, med drevjem in grmovjem je šumelo in kroginkrog je šepetalo: „Muk ... Muk ...“ Anton je vstal in je stegnil roko. Zasvetile so se mu oči in pogledal je preko jezercja in je zavpil:

„Da, jaz sem Muk ...“

V vodo je pogledal in je videl tam svoj obraz. ln nasmehnil se je in je rekel tiho in skrivnostno grmu, ki je rasel kraj njega:

„Veš, jaz sem Muk ... Ugrabil me je popoten mož in me je pustil pri Smrekarju. Umrl je, ker ga je bilo strah Muka ... Pojdem k očetu v kristalni grad, da me objame v radosti.“ — — —

(Konec prih.)

